

วิชาพระพุทธศาสนา สไตล์ ครูชะบา

“เรียนรู้หลักธรรม ผ่านการลงมือทำ”

ครูชะบา อ่อนนาค
โรงเรียนชลบุรี “สุขบท”
จังหวัดชลบุรี

“วิชาพระพุทธศาสนา” หลายคนมองว่าเป็นวิชาที่น่าเบื่อ ครูทำได้เพียงหยิบยื่นความรู้ให้นักเรียนท่องจำ จึงไม่สามารถทำให้การเรียนการสอนบรรลุเป้าหมาย นั่นคือการปลูกฝังเมตตาธรรม เภยจศีล เภยจธรรม หรือคุณธรรมความดี และการสร้าง **“ลักษณะนิสัยที่ดี”** ให้กับผู้เรียน แล้วการสอนอย่างไรจึงจะสามารถปลูกฝังนิสัยที่ดีได้?

ครูชะบา อ่อนนาค โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” จังหวัดชลบุรี ถือเป็นตัวอย่างครูที่มีวิธีการสอนโดยนำเอาปัญหาใกล้ตัวในชุมชนมาเป็นสื่อชั้นดีเพื่อสร้างการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาให้แก่ลูกศิษย์อย่างเห็นผล โดยใช้โครงการแก้ปัญหา “สุนัขจรจัด” ในพื้นที่รอบโรงเรียน เชื่อมโยงหลักธรรมในวิชาให้มาอยู่ในชีวิตประจำวันของพวกเขา ทั้ง “จับต้องได้” และเป็น “รูปธรรม” และเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของตัวครูชะบาเอง ทำให้ครูชะบาเปลี่ยนแนวทางการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน จากเดิมที่สอนแต่ความรู้ในตำรา ปฏิเสธการทำกิจกรรม มาเป็นการพาเด็กๆ เรียนรู้จาก “การลงมือทำ” แล้วค่อยนำสิ่งที่ได้ไปเชื่อมโยงกับสิ่งที่มีอยู่ในตำรา ทำให้ความรู้ที่นักเรียนได้รับหนักแน่นขึ้น และบรรยากาศการเรียนรู้ก็สนุกขึ้น เพราะเด็กๆ มีพลังและชอบลงมือทำ การเรียนรู้ที่วันนี้จึงไม่จำกัดแต่เฉพาะในห้องเรียน

ครูชะบาทำใจได้ว่า “โรงเรียนชลบุรี “สุขบท” ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างสำนักซีและวัดเขาบางทราย ด้านหน้าเป็นที่ตั้งของชุมชนชาวบางทราย นักเรียนในโรงเรียนจึงคุ้นชินกับปัญหาสุนัขจรจัดจากเขตวัดเข้ามาอาศัยในโรงเรียน สุนัขส่วนใหญ่อยู่ในสภาพน่าสงสาร ทั้งสกปรก ออดอยาก และเจ็บป่วย โดยเฉพาะโรคพิษสุนัขบ้า จำนวนไม่น้อยโดนวางยาเบื่อ เมื่อปัญหานักข่อยขึ้น ในปี 2546 ครูชะบากับลูกสาวจึงตัดสินใจลุกขึ้นมาทำอะไรสักอย่าง เริ่มจากให้อาหารใช้ทุนทรัพย์ส่วนตัวพาสุนัขที่เจ็บป่วยไปหาหมอ จนลูกสาวของครูชะบาค้นพบตัวเองจากการช่วยเหลือสัตว์เลี้ยงจรจัด เลือกรียนต่อด้านสัตวแพทยศาสตร์เพื่อนำความรู้ด้านนี้มาช่วยเหลือสุนัขไร้บ้าน

โดยไม่คาดฝันว่ากิจกรรมอาสาที่ทำเพื่อความสบายใจส่วนตัวนี่จะเป็น **“เครื่องมือ”** สร้างการเรียนรู้แก่ศิษย์ได้ เพราะมีนักเรียนจำนวนมากอาสาเข้ามาช่วยครู ครูชะบาจึงจัดตั้งชุมนุม **“รักษ์สัตว์ รักสังคม”** ขึ้นภายในโรงเรียนเพื่อทำกิจกรรมในโครงการที่มีชื่อเดียวกับชุมนุม อาสาสมัครรุ่นเยาว์จึงกลายเป็นกำลังสำคัญ ทั้งการสำรวจจำนวนสุนัข จัดทำทะเบียนสุนัขจรจัด ช่วยอาบน้ำ ตัดขน ป้อนยา และส่งต่อสุนัขไร้บ้านที่บาดเจ็บถึงมือแพทย์ให้ช่วยรักษาและทำหมัน ใครถนัดด้านไหนก็ช่วยทำในสิ่งที่ตนทำได้ ทั้งยังเรียนรู้การระดมทุนเพื่อทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งการระดมทุนจากการจัดกิจกรรม การเปิดหมวกขอรับบริจาค และการประดิษฐ์สินค้าเพื่อจำหน่าย

การที่นักเรียนจิตอาสาเหล่านี้ได้เข้ามาดูแลสัตว์เสียสละทั้งเวลาและทรัพย์สินเพื่อสัตว์ที่ยากไร้เป็นขั้นตอนที่ทำให้นักเรียนเหล่านี้ได้ **“สัมผัส”** ถึงความเมตตาที่เกิดขึ้นภายในใจ ครูชะบาได้อาศัยจังหวะนี้สอดแทรกหลักธรรมของพุทธศาสนา อาทิ การมีจิตใจเมตตา และการทำตนให้เป็นประโยชน์ ด้วยการช่วยกันแก้ปัญหาของชุมชนที่เปรียบเหมือนบ้านหลังใหญ่ ให้ลูกศิษย์ซึมซับทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว

เมื่อเด็กๆ ลงมือทำ ผลพลอยได้จึงเป็นความภูมิใจ และได้ฝึกทักษะการทำงานหลายๆ อย่าง แม้กระทั่งเด็กเกร็งก็รู้สึก **ว่าตัวเองมีคุณค่ามากขึ้น** หลายคนค้นพบตัวเองจากสิ่งที่ทำ เลือกรียนต่อในสาขาสัตวแพทย์เหมือนลูกสาวครูชะบา เมื่อเห็นเด็กๆ ทำได้ ครูชะบาจึงถอยออกมาทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่เด็กๆ

53 คน แล้วเห็นประโยชน์ว่าการเรียนรู้สามารถนำมาใช้ในห้องเรียนได้ จึงนำโครงการแก้ปัญหาสุนัขจรจัดของรุ่นพี่มาพัฒนาให้ดีขึ้น ในวิชาพระพุทธศาสนา ชั้น ม.3 และ ม.4 ทำโครงการอาสาที่เป็นประโยชน์กับชุมชนและสังคม หรือทำเรื่องอื่นๆ ที่เด็กอยากทำ โดยใช้โครงการนี้เป็นตัวสร้าง “แรงบันดาลใจ” และ “จุดประกายความคิด” จนเกิดการระดมสมองกลายเป็นโครงการปลูกและรักษาป่าในพื้นที่โรงเรียน โดยให้เด็กเรียนรู้จากการลงมือทำ

ไม่เพียงเท่านั้น ครูชะบายยังมีวิธีการสอนอื่นๆ ที่น่าสนใจ เช่น ใช้ “วิธีการตั้งคำถาม” ให้เด็กๆ คิดทบทวนถึงบุคคลต่างๆ ในชีวิตว่ามีใครบ้าง และเราปฏิบัติต่อท่านเหล่านั้นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่ และเราควรปฏิบัติตนต่อท่านเหล่านั้นอย่างไร เมื่อเสร็จจากกระบวนการตรงนี้แล้ว ครูชะบายจึงหยิบหลักธรรมเรื่องทศกัณฑ์มาสอนเด็กๆ ครูชะบายจะไม่บรรยายว่า ทศกัณฑ์หมายถึงอะไรและมีใครบ้าง แต่เป็นการสอนจากรูปธรรมไปสู่ธรรมะซึ่งเป็นนามธรรม

นอกจากนี้ ยังให้เด็กได้ทำกิจกรรม เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมอื่นๆ อีก เช่น กิจกรรมการร้อยลูกปัด ครูชะบายจะถอดบทเรียนเด็กว่าการร้อยลูกปัดทำให้ได้ฝึกฝนคุณสมบัติเรื่องสมาธิและความอดทน ทั้งหมดเป็นการเรียนรู้จากการลงมือทำ

จึงไม่แปลกที่บางคาบเรียนจะเห็นครูชะบายชวนเด็กๆ ทำขนม รับประทาน หรือนั่งร้อยลูกปัด พอท้ายคาบจึงให้นักเรียนถอดบทเรียนผ่านใบงานว่า ได้เรียนรู้และได้ใช้คุณธรรมอะไรในการทำกิจกรรมนั้นๆ

สุดท้ายนี้ ครูชะบายฝากเคล็ดลับของการเป็นครูที่ปรึกษาด้วยว่า

“การเป็นครูที่ปรึกษาต้องมีความเป็นกัลยาณมิตรให้กับเด็กๆ คอยให้กำลังใจเมื่อเขาพบอุปสรรค ให้ข้อคิดและมุมมองต่อปัญหาต่างๆ ในด้านบวก ต้องมีความอดทนที่จะรอให้พวกเขาค้นพบคำตอบด้วยตนเอง และพร้อมที่จะทำงานภาคสนาม ยืนอยู่เคียงข้าง ยอมรับฟังและช่วยแก้ปัญหาทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวให้กับพวกเขา เสมือนแม่คนที่ 2”

นี่คือตัวอย่างของการสอนในศตวรรษที่ 21 ให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง ให้เด็กได้ลงมือทำ ครูทำหน้าที่เป็น “โค้ช” ที่ทำหน้าที่กระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กเท่านั้น

พระมหาพงศ์นรินทร์ ฐิตวัโส

ประธานโครงการพัฒนาโครงการ
คุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ
“เยาวชนไทยทำดีถวายในหลวง”

โครงการที่รับผิดชอบ:

โครงการพัฒนาโครงการคุณธรรมเฉลิมพระเกียรติ “เยาวชนไทยทำดีถวายในหลวง”

แนวคิดโครงการ:

เป็นโครงการที่ใช้ “โครงการ” เป็นเครื่องมือเปิดพื้นที่ให้เยาวชนทุกเพศ ทุกวัย และทุกกลุ่มความเชื่อ ได้ใช้ศักยภาพของตน “ทำความดี” เพื่อโรงเรียน / ชุมชน / สังคม เพื่อเกิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จัดทำขึ้นครั้งแรกเมื่อปี 2549 ในวโรกาสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 9 ในปัจจุบัน โดยมีแนวความคิดหลักว่า โครงการคุณธรรม ถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ในเรื่องความดีหรือเรื่องคุณธรรมเชิงรุก ซึ่งก็คือ “การลงมือทำ” เยาวชนจะต้องผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์โดยคำถาม 5 ข้อ คือ 1.ปัญหาคืออะไร 2.มีสาเหตุจากอะไร 3.เป้าหมายคืออะไรทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ และ 4.มีวิธีการอะไรบ้างที่จะทำให้เราประสบความสำเร็จตามกรอบเวลา 5.มีการอ้างอิงหลักธรรมหรือแนวคำสอนอะไรของในหลวง

บทบาทที่ท่าอยู่มีส่วนในการสนับสนุน ครู เด็ก และการปฏิรูปการศึกษาอย่างไร:

ส่งเสริมให้เยาวชนเรียนรู้เรื่องความดีและคุณธรรมผ่านการลงมือทำโครงการสร้างสรรค์ชุมชน/สังคม เปลี่ยนบทบาทของเยาวชนจากผู้รับความรู้จากครู มาเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง และมีสำนึกของความเป็นพลเมือง ทำประโยชน์เพื่อตนเองและสังคม ในการดำเนินโครงการบางรุ่นยังส่งเสริมให้อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการทำแผนบูรณาการเชื่อมโยงโครงการของเยาวชนกับสาระการเรียนรู้ในห้องเรียน

การปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้อะไรเห็นครูและเด็กเปลี่ยนแปลงอย่างไร:

ครู ลดความละโมภในการล่าผลงานวิทยฐานะ ขึ้นเงินเดือน มีจิตวิญญาณในความเป็นครู รักในอาชีพ มีความรัก ความห่วงใยในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะครู เป็นกัลยาณมิตร พัฒนาคน พัฒนาลูกศิษย์ ครูต้องไม่โกหกเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือของโรงเรียน และต้องเป็นผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ หรือ Facilitator ได้ และเมื่อถึงจุดหนึ่งครูต้องเป็นโค้ชได้ ครูต้องเป็นกัลยาณมิตรให้แก่เด็กด้วย ขณะเดียวกันก็ต้องสร้างความเคารพแก่เด็ก ๆ

เด็ก รับผิดชอบการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีสติ แก้ปัญหาได้ ทำงานเป็นทีม มีจิตสำนึกความเป็นพลเมือง

คุณพิชญา รัตนพล

ผู้จัดการและหัวหน้าฝ่ายบริหาร
งานโครงการ มูลนิธิสำนักงาน
ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

โครงการที่รับผิดชอบ:

โครงการเธอคือแรงบันดาลใจ

แนวคิดโครงการ:

จัดให้มีเวทีส่งเสริมเชิดชูเยาวชนระดับชั้นมัธยมศึกษา (หรือเทียบเท่า) ที่มีจิตอาสา ทำความดี เป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชนสังคม ได้มีกำลังใจทำความดีต่อไป แล้วไปสร้างแรงบันดาลใจให้กับชุมชนและสังคมต่อไป

บทบาทในโครงการ:

กำหนดนโยบาย ควบคุมโครงการ และเป็นกรรมการตัดสิน โดยในแต่ละปีโครงการจะคัดเลือกกลุ่มเยาวชนที่ทำโครงการสร้างสรรค์ชุมชนและสังคมจนเห็นผลอย่างน้อย 2 ปี จำนวน 12 กลุ่ม เข้าร่วมค่ายเรียนรู้ มีครูทำหน้าที่ผู้ประสานงานกับโครงการ

ปัจจุบันโครงการเธอคือแรงบันดาลใจดำเนินการมาสู่ปีที่ 6 แล้ว เกิดผลสำเร็จเป็นเครือข่ายโรงเรียนในโครงการฯ 61 แห่งที่มีการส่งไม้ต่อและพัฒนาโครงการที่อย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ขณะที่ตัวเด็กเองก็ได้รับความรู้ความภาคภูมิใจ มีความรู้และทักษะในการทำงาน สามารถนำความรู้ความสามารถของตนไปทำสิ่งดีๆ ต่อไปในร่างกายภาคหน้า โดยสิ่งที่โครงการฯ อยากรู้เห็นต่อไปคือการรวมตัวกันของเยาวชนเพื่อทำโครงการสร้างสรรค์ชุมชน/สังคมในลักษณะข้ามสถาบัน

บทบาทที่ท่าอยู่มีส่วนสนับสนุน ครู เด็ก และการปฏิรูปการศึกษาอย่างไร:

สร้างขวัญและกำลังใจให้เยาวชนทำความดีต่อเนื่อง สร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเยาวชนในโครงการ และจัดกิจกรรมเสริมสร้างแรงบันดาลใจให้แก่เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการฯ อาทิ วงเสวนา พูดคุยกับบุคคลที่ประสบความสำเร็จ โดยอนาคตมีแนวคิดจัดกิจกรรม “ถอดบทเรียนครู” ที่เข้าร่วมในโครงการฯ เพื่อให้ครูท่านอื่นเข้ามาร่วมเรียนรู้

การปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้อะไรเห็นครูและเด็กเปลี่ยนแปลงอย่างไร:

ครู โดยภาพรวมถ้าเต็มสิ่งที่ในหลวงทรงรับสั่งว่าทำอย่างไรให้ “ครูรักเด็ก เด็กรักครู” ครูรู้และเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของเขาในแต่ละช่วงวัย ครูแนะแนวควรมีความรู้กว้างขวาง ทันเด็ก ทันสื่อ ทันสถานการณ์ และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในด้านอาชีพกับเด็กได้ ทั้งนี้จากประสบการณ์ในโครงการพบว่าลักษณะของครูที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเยาวชนคือ ครูที่ทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงที่ดี ไม่ชี้นำ แต่อยู่เสมอเมื่อเด็กต้องการ และใช้วุฒิภาวะที่มีช่วยเหลือเด็กในสิ่งที่เด็กไม่สามารถทำเองได้ มีความทุ่มเทให้กับเด็ก สามารถเป็นเพื่อนกับเด็ก ขณะเดียวกันก็สร้างความอุ่นใจ ความไว้วางใจให้แก่ทั้งเด็กและพ่อแม่ผู้ปกครองได้

เด็ก อยากรู้เห็นเด็กที่นอกจากจะเก่งแล้วยังเป็นคนดี มีคุณธรรม โดยเฉพาะ “ความรู้ดี รุ้ชอบ” รู้ว่าอะไรเหมาะสม อะไรควรทำหรือไม่ควรทำ